

6. Руденко М. У череві дракона / М. Руденко. – К.: КП “Редакція журналу “Дніпро”, 2007. – 582 с.
7. Федотова В. “Хорошее общество”, “хорошая наука”, “хороший человек” / В. Г. Федотова // Вестник русского гуманитарного научного фонда. – 2001. – № 3. – С. 75-76.
8. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек / Ф. Фукуяма. – М.: Ренессанс, 2004. – 400 с.
9. Чукин С. “Хорошее общество” и его противники: К проблеме концептуализации ценностей в социальной науке / С. Г. Чукин // Вопросы философии. – 2009. – № 5. – С. 36-52.
10. Шпак В. Історія як система взаємодії потоків людської діяльності / В. Шпак // Філософська думка. – 2008. – № 1. – С. 55-65.

УДК 821.161.2-311.6

ЗНАЧЕННЯ СИЛЬНОЇ ПОЗИЦІЇ В УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИЧНИХ РОМАНАХ 80-Х РР. ХХ СТ.

Ляшов Н. М., асистент

Донбаський державний педагогічний університет

Стаття присвячена аналізу ролі сильної позиції – заголовка та епіграфу в їхньому зв'язку зі змістом твору. Намічено типологію сильних позицій у розкритті теми дослідження історичних романів 80-х років.

Ключові слова: інтертекстуальність, історичний роман, текст, заголовок, епіграф.

Ляшов Н. Н. ЗНАЧЕНИЕ СИЛЬНОЙ ПОЗИЦИИ В УКРАИНСКИХ ИСТОРИЧЕСКИХ РОМАНАХ 80-х гг. XX ст. / Донбасский государственный педагогический университет, Украина.

Статья посвящена анализу роли сильной позиции – заглавия и эпитафия в их связи с содержанием произведения. Намечено типологию сильной позиции в раскрытии темы исследования исторических романов 80-х годов.

Ключевые слова: интертекстуальность, исторический роман, текст, заглавие, эпитафия.

Lyashov N. M. VALUE of STRONG POSITION In UKRAINIAN HISTORICAL NOVELS 80-th year XX century / Donbass State Pedagogical University, Ukraine.

The article is devoted to the analysis of role of strong position – title and epigraph in their connection with maintenance of work. Set type of strong position in opening of theme of research of historical novels of 80 th.

Key words: intertextuality, historical novel, text, title, epigraph.

Історичні романи – це переживання історії, яке зумовлене певним відбором, осмисленням та інтерпретацією письменником документальних відомостей, проявленням і розвитком найбільших етноментальних цінностей життя. Під час написання історичного роману автори використовують позатекстові відомості про історичні, політичні обставини, про основні події та ідеологію, яка визначає світобачення письменника, особливості його творчості, місця в літературі, про вплив епохи на мову його твору. Але всі ці відомості – не самоціль, їхня релевантність залежить від того, наскільки вони висвітлюють зміст історичного твору. Великого значення набувають усі складові одиниці самого тексту та залежності між ними. Вже давно помічено, що найважливіші моменти змісту посідають у тексті місця, де вони будуть найбільше привертати увагу. У літературознавстві є багато слушних думок про роль заголовків, епіграфів та перших і останніх рядків тексту, але систематизація цього матеріалу в ракурсі теорії інтертекстуальності не проводилася.

Науковці І. Арнольд, М. Бахтін, Ю. Крістева, Ю. Лотман та ін. розкривають саму ідею інтертекстуальності. Інтертекстуальність? в основному, вивчається на матеріалі художніх текстів. Однак останнім часом усе більше уваги стали приділяти дослідженню інтертекстуальності в текстах інших комунікативних сфер. Вивченню особливостей текстів

наукової комунікації присвячені дослідження В. Чернявської [1]. Цікавою є концепція Ж. Женетта, в якій поєднуються широке та звужене поняття інтертекстуальності. Також Ж. Женетт визначає міжтекстові відношення як транстекстуальність та виділяє такі її види: а) інтертекстуальність – наочне включення одного тексту в інший у вигляді цитат і алюзій; б) транстекстуальність – відношення між текстом і заголовком, підзаголовком, епіграфом, передмовою, посиланнями, примітками, ілюстраціями тощо [2].

Проблема інтертекстуальності в художній комунікації ще не вичерпана. Різноманітність історичної романістики визначає специфіку реалізації інтертекстуальних відношень у цій комунікативній сфері. Інтертекстуальні відношення текстових елементів, які повторюються в декількох історичних романах, можуть належати тією чи іншою мірою до індивідуальної авторської художньої комунікації, при цьому особлива увага приділяється “сильним позиціям” тексту.

До сильної позиції тексту І. Арнольд [3], Н. Кузьміна [4] та інші дослідники відносять заголовок, епіграф, посвята, початок і кінець тексту в їхньому зв'язку зі змістом твору. Прийоми процесу художньої комунікації в кожного автора індивідуальні. Але схема художньої комунікації припускає, що інформація, яка була закладена автором, і та, що сприймає читач, адекватні. І. Арнольд розглядає текст не стільки як передавач замислу автора, скільки як джерело інформації, роздумів, емоцій, власних відчуттів. Розуміння тієї чи іншої історичної постаті, замислу автора історичного твору перевіряється за сильною позицією в тексті роману. Знаючи виміри принципів організації сильної позиції, можна в самому тексті знайти зв'язки та відношення елементів та цілого, що дає ключі до розуміння всього роману. Інтертекстуальне вимірювання художнього історичного тексту обов'язково повинно брати участь у ментальній обробці художньої інформації.

Розміщення на першому плані найважливішого смислу історичного роману як складника єдності суджень та емоцій, як складної конкретно-образної суті, фокусує увагу на найважливішому, посилює емоційний ефект, встановлює значущі зв'язки між елементами близькими та дистанційними, які належать одному чи різним рівням, забезпечує зв'язність тексту та його запам'ятовування. Все це залежить від функціонування сильної позиції історичного твору.

Елементи функціонування сильної позиції мають свій алгоритм. Розкриємо функціонування заголовка й епіграфа в історичних романах 80-х рр. ХХ ст. про козаччину. Теоретичною основою нашого дослідження є прийоми процесу художньої комунікації.

Почнемо із *заголовка*, який є важливою частиною початкового стимулу, визначає хід та кінець будь-якої діяльності. У плані лінгвістичному заголовок є назвою, тобто іменем тексту. Його можна порівняти з ім'ям власним. Він індивідуалізує текст і виділяє його з ряду всіх інших текстів.

І. Арнольд зауважує, що називна функція (як автор назвав свій твір) своєрідно відображається на структурі заголовку та її типології. У літературному досвіді нормою може бути ім'я або словосполучення. Це може бути іменник власний чи загальний, в однині чи множині, або атрибутивне підпорядковане словосполучення, або ціле речення, алюзія на який-небудь вислів, відома цитата або фразеологізм [3]. Заголовки також можуть надавати додаткової експресивності твору, складати підтекст, іронічно контрастувати з сюжетом, пародіювати інші заголовки. Типологія заголовків може бути заснована й на характері образності, і на особливостях зв'язку з сюжетом і взагалі зі змістом історичного твору.

Н. Кузьміна зазначає, що існує такий тип заголовків, значущість яких встановлена раніше: вони включають у себе слова та словосполучення, які й поза заголовком мають високий потенціал. Це власні імена історичних та літературних героїв, слова, які позначають явища природи, пори року тощо [4, с. 138-139]. У цьому випадку читач налаштовується на сприйняття тексту не як ізольованого, а у співвідношенні з асоціаціями, які він вже має. Ці заголовки несуть прогностичну інформацію про ту історичну постать чи подію, яка винесена в заголовок.

Мета статті проаналізувати роль сильної позиції – заголовка та епіграфа в їхньому зв'язку зі змістом твору, намітити типологію сильних позицій в історичних романах 80-х років про козаччину.

Вивчення заголовків відомих історичних романів про козаччину 80-х рр. ХХ ст. українських письменників дозволяє зробити висновок про те, що функціонування імені не тільки в тексті, але й у заголовку, а через заголовок і на рівні образу, сюжету та тексту загалом має своє оригінальне місце.

Винесене в заголовок ім'я цікаве тим, що розкриває суть основного образу найповніше. І. Арнольд зазначає, що зв'язок такого заголовка зі змістом можна встановити, якщо взяти до уваги такі повідомлення та інформацію про історичну постать: “Хто?”, “Де?”, “Коли?”, “Що робить?”, “Що із цього випливає?”. Найпростіший тип, який відповідає на перше запитання, що називає ім'я персонажа. У цьому випадку заголовок просто фокусує увагу на одному з персонажів історичного роману. До цього типу заголовків романів 80-х років можна віднести роман із заголовком “Я, Богдан” П. Загребельного. Письменник висвітлив складне життя Богдана Хмельницького, сповнене злетів, звитяг, невдач, безсилля, внутрішній світ гетьмана, якому судилося з різних суспільних прошарків створити єдиний український народ.

Також ім'я та прізвище в заголовку, наприклад, “Максим Кривоніс”, “Мартин Пушкар” В. Кулаковського об'єднують, зближують, підкреслюють експресивність заголовка історичного роману, тісно поєднаного із сюжетом. У цих випадках назва творів сприяє пізнанню історичної особистості всебічно. Уже заголовком автор акцентує і спрямовує увагу на одному з героїв історичного роману. У назвах романів ніби закодована магістральна сюжетна лінія. Наприклад, у змісті історичного роману “Мартин Пушкар” В. Кулаковський концентрує увагу на долі головного героя, дає йому характеристику, показує всебічні відносини з іншими персонажами. Зовнішній бік сюжетної лінії цього історичного роману становлять гострі соціальні мотиви, які були властиві збройному виступу 1657-1658 рр. під керівництвом полтавського полковника Мартина Пушкаря проти гетьмана Івана Виговського. Внутрішня сюжетна лінія – це не тільки прояв цілеспрямованої натури Мартина Пушкаря до помсти, це і відданість заповітам Богдана Хмельницького, це і його освіченість, мудрість, що майстерно вкладено автором як у внутрішнє мовлення, так і в роздуми, діалоги персонажів твору.

Зв'язок зі змістом здається набагато складнішим, якщо відповідь на запитання “Хто?” включає характеристику персонажа, вказує на його долю або вводить тему *жанру* (*балада, сповідь, дилемати*). В історичних романах 80-х років про козаччину такий тип заголовків представлений у творах “Балада про вершника на білому коні” М. Івасюка, “Я, Богдан” (Сповідь у славі)” П. Загребельного, “Полин чорний, мак гіркий” (Козацькі дилемати)” Г. Колісника. У цих випадках наскрізний жанровий епітет розкривається протягом усього твору і пов'язаний із основною темою. І. Арнольд стверджує, що ця властивість заголовків є суттєвою, оскільки вона підтверджує необхідність інтерпретації історичного тексту як цілої зв'язаної структури [3].

Відомо, що *балада* – це віршований ліро-епічний твір героїчного, легендарного змісту [5, с. 44]. М. Івасюк у романі “Балада про вершника на білому коні” розпочинає художню епічну оповідь про історичну постать селянського ватажка періоду народно-визвольної війни 1671-1672 рр. Мирона Дитинку, осмислення якої було продовжено в романі “Лицарі великої любові”. Автор створює епос тогочасної Буковини, становлення Мирона Дитинки як легендарного ватажка в боротьбі за визволення поневоленого буковинського народу.

Сповіддю називають “щире та відверте зізнання у будь-чому” [5, с. 823]. П. Загребельний представив у романі “Я, Богдан” (Сповідь у славі)” відчутну дію сповіді головної постаті твору Богдана Хмельницького. Причому сповідь ґрунтується, з одного боку, на правдивості, щирості, відвертості, а з іншого – на каятті у гріхах. Гетьман веде “повість свого життя, нічого не втаюючи, тримаючись у всьому істини” [6, с. 392]; згадує і вгадує себе, розповідаючи про найсокровенніше. Автор дотримується принципу асоціативного розгортання думки, який дозволяє побачити новий ракурс зображення Хмельницького: він не тільки діє, а й багато думає; осмислює, оцінює події, людей – соратників і ворогів.

“Полин чорний, мак гіркий (Козацькі дилемати)” Г. Колісника створюють ефект очікування, уточнюють ступінь і характер викладу історичного матеріалу та спрямованість змісту про непросте козацьке життя. Автор велику увагу в романі приділяє плину часу на важливому історичному відрізку – від Коліївщини до зруйнування Запорозької Січі. Також, однією з центральних дилем, яку вирішує автор, є гайдамаччина.

За Сучасним тлумачним словником – слово *дилема* позначає необхідність вибору між двома можливостями [5, с. 244]. Одразу спадає на думку припущення, що автор описує в романі козацтво, яке в той час було поставлене перед вибором: або скоритися, або воювати. І перша, і друга річ для них небажана, але вони вибрали другу – боротьбу проти поневолювачів за свою та народну волю.

Заголовок у багатьох випадках дає ключ до розуміння історичного роману. Типи відношень у цьому випадку різноманітні. Наприклад, заголовок може виділяти головну історичну концепцію козацької України: “Слава переможеним”, дає широке узагальнення та типовість описуваного часу або окремих його ситуацій. “Слава переможеним” символізує славу гайдамацького руху, який, хоч і зазнав поразки, але здобув славу народну і вказав орбіту подальшої боротьби.

Типи заголовків, які вказують на місце подій, є основним або одним із основних символів історичного роману. Наприклад, “Великий Луг” Р. Чумака – назва символічна, що означає величезну територію України, Росії і Білорусії, охоплену повстаннями народних мас проти феодалів. Великий Луг – історична назва в XVI-XVIII ст. дніпровських плавнів, що розкинулися нижче порогів Дніпра, і території південних степів, які належали Запорозькій Січі.

У романі “На уманських високих кручах” М. Сиротюк передає драматизм штурму Умані гайдамаками на чолі з Гонтою, Залізняком, Швачкою, Сагайдаком. Ця подія мала важливе історичне значення в житті тогочасної України. Автор стверджує, що саме на уманських високих кручах штурм став першою справжньою битвою та бойовим хрещенням не тільки для надвірного полку, а для всього повстанського руху.

Заголовком “Дике поле” В. Кулаковський символічно називає землі України, де йде боротьба за незалежність. Через весь роман символічно постає необмежений простір дикої, але чистої землі Дикого поля, яка стане для людей краєм радості й достатку, а не лиха й розбою.

Подієвий бік сюжету історичного роману може бути представлений іменником або словосполученням. Інтерпретація в цьому випадку може бути очевидною, а може й виявити неочікувані смисли протягом роману. Таке виявили історичні романи “Журавлиний крик” Р. Іваничука, “Лицарі великої любові” М. Івасюка. Заголовок твору “Лицарі великої любові” М. Івасюка символізує благородство, чистоту, мужність селянського ватажка періоду народно-визвольної війни 1671-1672 рр. Мирона Дитинки і його побратимів у їхній боротьбі за визволення буковинського народу та любов між чоловіком і жінкою. Автор продовжує художню оповідь про історичну постать, осмислення якої було розпочато в романі “Балада про вершника на білому коні”.

Треба звернути увагу на можливості особливих випадків у заголовках історичних романів “Великий благовіст” М. Сиротюка, “Яса” Ю. Мушкетика. Кожна з цих назв припускає знання значення слів “*яса*” і “*благовіст*”. Назва, яка винесена в заголовок, складними нитями пов’язана з текстом. Розуміння та сприйняття сюжету роману відбувається тільки у результаті взаємодії значення цього слова та змісту самого тексту.

Заголовок “Великий благовіст” об’єднує романи М. Сиротюка “На уманських високих кручах” та “Слава переможеним”. А загальна назва “Великий благовіст” (благовіст – це слово має декілька значень: подзвін перед початком церковної служби; урочисте повідомлення про добре й радісне; розголос [5, с. 64]) символічно позначає великий розголос поширення по всій Україні гайдамацького руху та боротьби проти гноблення простого народу.

Винесене в заголовок роману Ю. Мушкетика старовинне українське слово “яса” має не лише свій аромат, а й кілька смислово-образних відтінків. Звертаючись до 11-томного “Словника української мови”, знаходимо аж шість відтінків цього слова: сигнал, знак; чутка, поголос; гучні звуки, гуркіт, грім; вітання гарматними залпами, салют; данина, світло, сяйво [7, с. 652]. Така багатозначність назви твору відповідає його історично вагомому змісту і складно переплетеній сюжетно-композиційній структурі. І це закономірно, бо одним словом неможливо передати неабияку складність, багатолікість і надзвичайну суперечливість одного з найдраматичніших періодів історії України, який не дарма був названий видатними українськими істориками Великою Руїною.

У світлі теорії інтертексту Н. Кузьміна заголовок розглядає як складені автором прагматичні умови сприймання інтертекстуальності його твору. Цитуючи В. Кухаренко, вона зазначає, що існують “сильні заголовки”, які подібні і сильним текстам, чия “імплицитна енергетика – енергія туго скрученої пружини” [4, с. 141].

Великий зв'язок заголовок твору має із другою сильною позицією – *епіграфом*. Заголовок й епіграф будучи предтекстовими компонентами, тісно пов'язані між собою й утворюють єдиний семантичний, стилістичний, асоціативний комплекс. Як правило, вони знаходяться у відношенні послідовного уточнення: не зовсім ясна реалія або слово в заголовку пояснюється в епіграфі. І. Арнольд зазначає, що заповнення цієї сильної позиції має факультативний характер (факультативність розуміється в тому плані, що він не підконтрольний автору. А для читача смисл його може бути актуальним і навіть визначальним для інтерпретації) [3]. Епіграфом дослідниця називає зовнішні стосовно основного тексту елементи, цитати з інших, в основному із поетичних (переважно класичних), текстів, вислови відомих людей, поговорки, рядки з пісень, афоризми, прислів'я, приказки тощо, які розміщуються після заголовка всього твору або окремих його частин чи розділів і узагальнюють або пояснюють ідею і настрої твору, його тональність.

Традиційно епіграфом називають цитату, яку автор розміщує перед усім твором або окремими його розділами. Енциклопедії відносять появу епіграфа до початку XV ст. Уперше він відмічений у “Хроніках” Ж. Фруассара (написані 1404 р., опубліковані 1495 р.) [4, с. 143] і відтоді використовувався багатьма прозаїками, поетами як зарубіжної літератури, так і української.

Активність звернення до епіграфу залежить перш за все від специфіки творчого мислення та стильової манери автора. У проаналізованих нами історичних романах 80-х рр. XX ст. про козаччину заповнення цієї сильної позиції мають такі романи: “Я, Богдан (Сповідь у славі)” П. Загребельного, “Яса” Ю. Мушкетика, “Полин чорний, мак гіркий” Г. Колісника.

Що стосується структури епіграфа, то він: а) відчужений від основного тексту; б) посідає особливу позицію справа перед текстом, друкується іншим шрифтом; в) має певну відстань від першого рядка тексту; г) включає різні додаткові відомості – вказівку на автора, твір, із якого запозичена цитата, може вміщувати часові та географічні вказівки.

Наприклад, у романі “Яса” Ю. Мушкетика епіграфом є такі слова: “Ой ти, батьку Сірку, / Зелений барвінку...” (З народної пісні).

Аналізуючи цей епіграф переконуємося, що святими лицарями в боротьбі за священну волю свого народу стали запорозькі козаки. Їхні подвиги оспівані в народних піснях та думках. Зазначимо, що в пантеоні української козаччини зірка Сірка сяє як політичною, так і спартанською мужністю. Він став популярним персонажем дум, народних та авторських пісень, балад, віршованих та прозових творів. Ю. Мушкетик до епіграфу взяв слова з народної пісні “Курта”, де погано згадується про Брюховецького й добре про Сірка – заступника бідного чабана: “Ой ти, батьку-Сірку, / Козацький барвінку, / Ти надівай шапку-бирку, / Та визволяй чабана-товаринку”. Але в епіграфі з якихось причин автором замінено слово “козацький” та “зелений”.

Ю. Мушкетик відводить у романі значне місце Івану Дмитровичу Сірку (1600-1680) – легендарному кошовому отаману Війська Запорозького, чий діяння відбиті не лише на сторінках офіційних документів і літописів, але й у пам'яті народу. Діяльність козацького ватажка припадає на страшний та сумний для України час – період Руїни. Вісім разів поспіль обирали козаки Сірка своїм кошовим, жоден із отаманів не зажив такої слави. Він виграв 54 битви й лише одну програв.

Н. Кузьміна звертає увагу на епіграф як на один із комунікативних знаків тексту, і зазначає, що епіграф – це елемент необов'язковий, посідає сильну позицію в художньому тексті й має сильний ефект впливу на нього. Функціональна своєрідність епіграфа концентрує основний смисл тексту, або виражає своєрідне кредо автора. Іноді епіграф може бути виражений у символічній формі й зовні не має прямого відношення до суті проблеми та змісту твору. Основна відмінність епіграфа від інших видів епітексту (заголовка, присвяти, приміток тощо) полягає в тому, що поліфонічність, полісеміотичність – його онтологічна властивість [4, с. 143].

Епіграфи мають різні джерела. Порівняно широку групу становлять епіграфи, які звертаються безпосередньо до самого художнього тексту саме цього автора. Вони одночасно фіксують та закріплюють унікальний стан душі в певний момент історичного часу. Такі епіграфи, на думку Н. Кузьміної, народилися потребою затвердити неперервність, континуальність (суцільність) духовного розвитку особистості через різні синхронні стани [4, с. 144].

Наприклад, епіграфом до роману “Полин чорний, мак гіркий” Г. Колісника стали слова “... А струни із рути”. Морозенко”. Перша частина містить слова із народної пісні: “Вийди, Грицо, на улицу, і ти, Коваленко, / Заграй мені у скрипочку стиха, помаленьку, / Ой скрипочка з барвіночка, а струни із рути. / Як заграєш на варвиці – на улиці чути”. Ця пісня з рукописного збірника народних пісень, що записані Ф. Бодянським (без заголовка), який зберігається у Велеснівському етнографічно-меморіальному музеї В. Гнатюка [8, с. 64]. Друге слово епіграфа – “Морозенко”. Він був військово-політичним діячем Хмельниччини. Герой історичної пісні “Ой Морозе, Морозенку, ти Славний козаче”, у якій відображено його подвиги в боротьбі проти татар, мужність та героїчну смерть.

Епіграф до цього твору перегукується з його назвою, у якій говориться про чорний полин та про гіркі маки, що насправді – полин зелений та гіркий, а мак червоний. Але в романі маки символізують пролиту кров козаків у визвольній боротьбі. І в епіграфі говориться про квітку руту, яка є частиною української етнокультури. За легендою ця квітка пов’язана з літнім святом Івана Купала. Рута – квітка жовтого кольору, яка на декілька хвилин у ніч на Івана Купала стає червоною. Автор звертається до символізму цієї квітки, визначаючи, що, коли торкнутися струн козацького життя та життя народу тогочасної України, вони стають червоними від проливої крові.

Сама необов’язковість наявності епіграфу робить його особливо інформативним та привабливим, якщо він є. Епіграф надає основному тексту додаткового значення, примушує краще розуміти складний образ чи події, що описані в тексті роману. Інколи епіграф допомагає розкрити підтекст – звучання завуальованої ідеї. А подекуди він є генератором смислів, експресивно значущим у поглибленні та збагаченні інформаційного поля історичного роману. Або епіграф може бути одним із способів уведення іншого погляду, іншої смислової позиції щодо тексту роману.

Отже, ми зробили розвідку в контексті теорії інтертекстуальності, проаналізували роль сильної позиції в історичних романах 80-х рр. ХХ ст. про козаччину й виявили деякі наявні закономірності. Заголовок та епіграф може бути особливо інформативним та привабливим. Вони надають основному тексту додаткового значення, примушують краще розуміти складний образ чи події, що описані в тексті роману. Інколи вони допомагають розкрити підтекст – звучання завуальованої ідеї. А інколи стають генератором смислів, експресивно значущим у поглибленні та збагаченні інформаційного поля історичного роману.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чернявская В. Лингвистика текста: поликодовость, интертекстуальность, интердискурсивность: учеб. пособие для студентов вузов / В. Е. Чернявская. – М.: URSS: Либроком, 2009. – 248 с.
2. Женетт Ж. Фигуры: в 2-х т. Т. 1 и т. 2. / Жан Женетт – М.: Изд-во им. Сабашниковых, 1998. – 944 с.
3. Арнольд И. Семантика. Стилистика. Интертекстуальность / И. В. Арнольд; науч. ред. П. Е. Бухаркин. – Изд. 2-е. – М.: URSS: ЛИБРОКОМ, 2010. – 448 с.
4. Кузьмина Н. Интертекст и его роль в процессах эволюции поэтического языка / Н. А. Кузьмина. – [5-е изд.]. – М.: Книжный дом “Либроком”, 2009. – 272 с.
5. Сучасний тлумачний словник української мови: 65000 слів /за заг. ред. В. В. Дубічинського. – Харків: Школа, 2006. – 1008 с.
6. Загребельний П. Я, Богдан (Сповідь у славі): [роман] / Павло Загребельний. – К.: Радянський письменник, 1983. – 511 с.

7. Словник української мови: у 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – Т. 11: Х-Я / автори: В. М. Білоноженко, В. Й. Горобець, Ш. Г. Кренцель та ін.; додатки уклали: Л. О. Симоненко, М. М. Феценко. – 1980. – 701 с.
8. Українські народні пісні в записах Осипа та Федора Бодянських / [упор. А. Ю. Ясенчук]. – К.: Наукова думка, 1978. – 328 с.
9. Словник української мови: у 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – Т. 11: Х-Я / автори: В. М. Білоноженко, В. Й. Горобець, Ш. Г. Кренцель та ін.; додатки уклали: Л. О. Симоненко, М. М. Феценко. – 1980. – 701 с.
10. Українські народні пісні в записах Осипа та Федора Бодянських / [упор. А. Ю. Ясенчук]. – К.: Наукова думка, 1978. – 328 с.

УДК 821.161.2-94.09

МЕМУАРИ: МОДЕЛЮВАННЯ АВТОРСЬКОЇ ВІЗІЇ ЧАСУ У ВИМІРІ ІСТОРІЇ

Мажара Н. С., аспірант

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Увагу зосереджено на моделюванні категорії часу в межах оповідної структури мемуарного твору, а також на ідентифікації спогадів митця в контексті історії.

Ключові слова: мемуари, категорія часу, авторська візія, пам'ять.

Мажара Н. С. МЕМУАРЫ: МОДЕЛИРОВАНИЕ АВТОРСКОГО ВИДЕНИЯ ВРЕМЕНИ В ИЗМЕРЕНИИ ИСТОРИИ / Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина.

Внимание сосредоточено на моделировании категории времени в рамках повествовательной структуры мемуарного произведения, а также на идентификации воспоминаний автора в контексте истории.

Ключевые слова: мемуары, категория времени, авторское видение, память.

Mazara N. S. MEMOIRS: THE SIMULATION OF VISIONS BY THE AUTHOR IN THE TIME DIMENSION OF HISTORY / Luhansk Taras Shevchenko National University, Ukraine.

Attention is focused on modeling the category of time in the narrative structure of the memoirs, as well as identify the artist's memories in the context of history.

Key words: memories, the vision of the author, the category of time, memory.

Історія української мемуаристики нараховує тисячоліття, не втрачаючи при цьому своєї актуальності та урізноманітнюючи методи та способи реконструкції минулого. Вона є своєрідною рецепцією, відгуком письменників на історичні та соціальні явища. Унікальна життєва і літературна доля митців та їх сучасників на тлі доби є фактографічною основою художньо-документальної літератури, в якій документ поєднується з авторським баченням навколишнього.

Аналіз і зіставлення письменницької візії часу в наджанровому вимірі мемуаристики, на нашу думку, дозволяє визначити приналежність цієї категорії до сталих характеристик жанрової системи спогадової літератури, що відкриває можливості аналітико-синтетичного погляду не лише на події, що мали місце в житті оповідачів, а й дозволяє оптимально врахувати специфіку відтворюваної ними історичної епохи. Звернення до пропонованої теми зумовлене також і малодослідженістю питання визначеності стійких жанротворчих домінант у мемуарах.

Мета розвідки – дослідити критерії моделювання мистецької рецепції часу та просторово-часових конструкцій в оповідній структурі мемуарного метажанру.

Численні наукові праці Т. Гажі, О. Галича, Л. Гараніна, Л. Гінзбург, Г. Єлизаветіної, Т. Колядич, Т. Марахової, В. Пустовіт, М. Федунь, Я. Явчуновського дозволяють сьогодні виокремити канонічні ознаки мемуарів: особистісне начало, документальність,